

Egy nyelvtudós emlékezete

Száz éve született Gombocz Zoltán

Költők szavaiban, tanár és tudós tanítványok rajongó, parázsló emlékezeiben él a száz éve született, négy évtizede halott Gombocz Zoltán emlékezete. Sőtér István regényben örökítette meg. Bóka László, Koválovsky Miklós, Németh Gyula tanulmányban; Kosztolányi Dezso remekművű interjúarcképet rajzolt a tudósról és az emberről. „Rendszert fő, tag szemhatárral és hatalmas látókörrrel”, aki Pusztint olvas oroszul, és minden Wagner operát el tudna énekelni...

Mi adhatja egy nyelvtudós munkásságának és életének ezt a messze ható sugárzását? A volt tanítványok a pedagógusra emlékeznek, a megbízható ítéletű és gondos, jól szerkesztő „előadóművész” egyetemi tanárra. A későbbi bölcsészgenerációknak elsősorban a hatalmas (bár befejezetlen) vállalkozásra, a Gombocz-Melich Magyar Etymológiai szótár idezte föl a nevet leggyakrabban. A nyelvtudomány pedig hat-hét évtized múltán sem kerülheti ki alapvető tanulmányait egy sereg ágazatában a nyelvvizsgálatnak.

Pedig milyen keveset élt: egy tudományos életmű megalkotásához szorítóan szűk

ötvennyolc esztendő. S ez alatt is hogy megosztotta magát! A tudománytörténet a bolgár-török jövevényszavakról szóló munkáját tartja a főművének, és a magyar történetet kutató írásait. De nem kerülhetik ki őt a fonetika tudósai, a szlavisták és a romanisták, az általános nyelvészet és a magyar nyelvészet, a jelentéstan kutatói.

Megosztotta magát azzal is, hogy 1927-től elvállalta a kor fontos szellemi műhelyének, az Eötvös-kollegiumnak az igazgatását. Tanítványi emlékezők bizonyítják, milyen pedagógiai, tudósi és emberi rátermettséggel. Kollégium és egyetem, akadémiai előadások, cikkek, tanulmányok — s közben fáradságtalanul céduláz, építi a nagy művét, az Etymológiai Szótárt...

Az akkor még ifjú költő Képes Géza ódában siratja el a „latin értelem sását”. Abban az időben, amikor „Rekedten hördül a űr-zavar mindenfelé”. Most, születésének centenáriuma a befejezetlenül is hatalmas életműre emlékezünk, amely nem romlandó értéke, csejven hagyománya ma is a magyar nyelvtudományak és pedagógiának.

Farkas László

A tojásról, dióhéjban

Tojásbőség van az üzletekben; exportra is bőven jut. Nem kis szerepe van ebben a mezőgazdasági nagyüzemekben és a kutatóközpontokban kitenyészített hazai tojásfajtáknak, köztük a híres bábolnai Tetra-baromfinak, amely már több világvettségnyesen szerepelt eredményesen. A mezőgazdasági nagyüzemekben ma már jószerepét nem is emlékeznek azokra a régi kapirgáló tyúkokra, „akik” évente 100–120 tojást adtak.

A tojástermelés fokozása rendkívül összetett feladat. Elektronikus gépektől a modern laboratóriumi mérőberendezésekig sokféle korszerű technikai eszköz segíti a különböző fajták, hibridek „előállítását”. A termelési eredményeket pontosan mérik és gondosan számon tartják. Erre szolgálnak a különböző nemzetközi tesztvizsgálatok is. Ezeket a vetélkedőkön 15–20 évvel ezelőtt még elképzelhetetlenek tartott eredmények születnek.

Az egyik bábolnai Tetra-típus évente 280–290 tojást ad, tehát olyan teljesítményt nyújt, ami már világszínvonalú. A világ öt legjobbja között van ez a fajta, amelynek nemesítői egyébként a külföldi eredményeken kívül fölhasználták saját szakmai elgondolásaikat is. Egy másik Tetra-tojó évente „csak” 260–270 barna héjú tojást ad — hozzátétve annyit, mint a hasonló külföldi hibridek. A barna héjú tojást termelő állatok valamivel általában elmaradnak teljesítményben a fehér tojást adóktól, s takarmányhasznosításuk is valamivel rosszabb. Míg ugyanis a fehér tojás „előállításához” 15 deka takarmányra van szükség egy-egy tyúknak, a barna héjúhoz — biológiai okokból — 10 százalékkal több tap kell.

Lehet-e tovább fokozni a teljesítményeket? A tenyésztők szerint aligha. A tojás-

termelés ideje kerekén 26 óra. Naponta tehát mindig két órával később rakja le a tyúk. Délutánonként viszont csökken a megvilágítás ideje, ezért elérkezik a tojástermelésnek az a szakasza, amikor az állat — ismét csak biológiai kényszerből — pihen. A szakemberek úgy vélik, hogy talán ezt a pihenőidőt lehetne valamelyest lerövidíteni.

J. F.

T. B.

A bevonulási segélyről

A közeljövőben kezd meg a sorkatonai szolgálatát M. J. szegedi olvasónk. Olvasónk arra kíváncsi, hogy a bevonulás előtt a munkaviszonyban álló dolgozót milyen összegű segély illeti meg, továbbá azt is szeretné tudni, hogy ilyen esetben jár-e az egész évi fizetési szabadság. Mit mond ezzel kapcsolatban a jogszabály?

A munkaviszonyban álló dolgozó és a szövetkezeti tag sorkatonai szolgálatra behívása esetén egyszeri bevonulási segélyre jogosult. A bevonulási segélyt a munkáltató (vállalat), illetőleg a szövetkezet köteles a jogosult számára a bevonulás előtt kifizetni. Ha a behívott személy sorkatonai szolgálatára — bármilyen oknál fogva — nem kerül sor, a bevonulási segély visszafizetésére nem kötelezhető, újabb behívás esetén azonban bevonulási segélyt nem kap.

A bevonulási segély összege a havi átlagkereset (átlagresztesedés) ötven százaléka. Ha azonban a hadkötelesnek olyan gyermeke van, akinek eltartásáról bevonulása előtt maga gondoskodott, a bevonulási segély összege a havi átlagkereset (átlagresztesedés) száz százaléka.

Szedik a korai Mintaszövetkezet

őszibarackot

Az első termést

a szegedi üzletek kapják

A hirtelen beköszöntött nyári forróság egy héttel előbbre hozta az őszibarack-szedési idény kezdetét. A kimondottan korai fajták gyorsan színesednek, és mint újdonságok, megjelentek a piacon. A felvásárlótelepeken az első napokon még kisebb tételek gyűlnek össze és kerülnek a megye városába, első sorban Szegedre. Jelentősebb — vagontételekben számított — mennyiség átvételére a napokban kerül sor, amikor megindulnak majd a szállítások Budapestre is. A korai fajták egyébként üzletességben elmaradnak az azokat követő, középérésű, sárga húsú hibridektől, azonban a primórt is szívesen vásárolják a fogyasztók.

A megyei ZÖLDÉRT Vállalat jó partneri kapcsolatokat alakított ki több gazdasággal. Hosszú lejáratú szerződést kötött már a korábbi években a ruszai Napugár Termelőszövetkezettel, a zádkányzseki Homokkultúra Szakszövetkezettel és a szomszédos Bács megyei balotaszállási gazdasággal. Sok olyan gazdaság van már, amely a közös terület és a háztáji földek gyümölcsét együtt adja át, hogy a tagok ne bajlódjának a piacozással, több idejük maradjon a nagyüzemi munkára vagy éppen a háztáji jószágápolásra.

Sok más gyümölcshöz hasonlóan az őszibarackot is károsították a tavaszi fagyok, és utána az ültetvényeken fellépett levlésodrosodás. Az idei termés nem éri el a korábbi évek átlagos hozamát. A ZÖLDÉRT Vállalat eredeti tervében 750 vagon illatos gyümölcs felvásárlása szerepelt és 650 vagonra szerződést is kötött a szövetkezetekkel. Az ültetvényeken tartott legutóbbi termésbecslő szemlék alapján azonban a tervezettnél kevesebb, kerek számban 600 vagon forgalmazására számítanak.

J. F.

T. B.

Milliók — saját kútfőből

Hogyan lehet kevesebb létszámmal sokkal többet termelni? — erre a kérdésre kerestünk választ a szegedi Universal Ipari Szövetkezetben.

Akár egy 20 éves fiatalnak, olyan meghatározó évek a 20 éves korszak az életében az utolsó hat esztendő. Viharos fejlődés évei voltak. Kiköltöztek az új üzemházaiba, egy helyre kerültek a szétszort apró üzemrészek, és a kedvező helyzetet sok-sok szellemi energiával a lehető legkedvezőbbre formálva jelentős szövetkezetté nőttek ki magukat.

*

A látogató első pillanatban is láthatja ezt Fekete László elnök szobájában, amely oklevelekkel van „kitapétázva”. Az idén díjat kaptak a tavaszi BNV-n is, de nem titkolják: új termékekkel a nagydíjra akarnak pályázni.

Egy-két számadat, amely a fejlődést illusztrálja, ide kívánkozok. 1970-ben 23 millió volt a termelési értékük, 217 fős létszámmal, tavaly 142 millió, az idei terv 157 millió — 158 fős gárdával. S ezt szinte teljes egészében önerőből, a termelékenység növelésével érték el: 1970-ben 100 ezer forint, az idén több mint 900 ezer forint termelési érték jut egy dolgozóra!

Az Universal az egyik legjobban szervezett szövetkezet a megyében, s ahogy dr. Székely Erzsébet, a KISZÖV munkaszervezési szakértője mondja: önerőből váltak azzá.

Másutt nem látható gépek, berendezések bizonyítják, hogy helyben készültek, saját műszaki és szerelőgárdájuknak nemcsak szellemi, de kétkézi munkájukkal megvalósított termékei. Az aerosolos töltő — a már nevet szerzett Sana desodorok gépe — volt az első vett berendezés, na meg a növényvédő szerek hatalmas autoklávjai. De hogy a keverőklávból a gyűjtőbe, onnét pedig a kiszervező szerek érintés nélkül,

ez már megint a műszakiak versal készíti Magyarorszá házikivitelezésében valósult meg.

Ami persze nem megy, azt nem erőltetik — a rovarölő szerek számára új olasz töltőmasinát vettek, s hozzá címkézőt és csomagoló is, a gépsorral egy óra alatt végezhetnek annyit, mint kézzel egy műszakban, s még létszám is felszabadul.

Dr. Laczkó István főmérnök mondja el, hogy 12 diplomás vegyészük van, az üzemrészeket ők vezetik. És a jól képzett gárdának köszönhető, hogy jórészt saját szabadalmazott termékeik vannak.

*

Igaz, sokan csak a Sana desodor családot és körömlakkjaikat ismerik, de nevet szerettek már növényvédő szerek is: évente 200 tonna Unitron készül; új illattal kerül forgalomba az Unix — ez a leghíresebb termékük, most már évente 1 millió 300 ezer flakonnal készül —, s az idei BNV díját a hamarosan piacra kerülő Unisol 40EC növényvédő szerrel nyerték. Ennek jelentőségéről annyit, hogy importált burgonyabogárról szert pótol. Termelési értékük 55 százalékat jelentik a növényvédő szerek — tájékoztat Csevolcski Jánosné vegyész, üzemvezető.

A „kézi munka” birodalma a desodorrudak és a körömlakkok üzeme, nem is lehet ezen változtatni — mondja Lovas Katalin vegyész, a kozmetikai részleg főnöke. Megszüntetni persze nem akarják, mert például gyöngyház körömlakkot egyedül az Uni-

Erőműprogram a Fogarasi havasokban

Romániában 1977-ben 63,1 milliárd kilowattóra növeleket a villamosenergia-termelést. Az energiatermelés növelésében jelentős szerepe lesz a Fogarasi havasokban épülő erőműveknek is. Már több mint tíz éve szolgáltatta itt az áramot az ország harmadik legnagyobb, Gheorghiu-Dejéről elnevezett, 220 megawattos villamos erőműve, amely az Arges folyón, feszített tempóban, négy év alatt épült fel.

A szakemberek véleménye szerint a Fogaras hegység folyói nem túl nagy, de viszonylag olcsó erőművek építésére alkalmasak. Az Argesen immár három erőmű dolgozik — a Gheorghiu-Dej, a Birsan és a Cumpenita —, és további tíz épül.

A másik, lényegesen nagyobb energiarendszert a Fogaras hegység másik oldalán, az Olt folyón építik fel. Ide huszonkét erőművet terveznek, ezek közül egyelőre még csak a rimnicu-vilceai működik, de további négy építését már megkezdtek.

Románia erőműépítési programjában igen jelentős szerepe van a Szovjetunióval való együttműködésnek.

A lombtrágyázás jelentősége

A kialakult tartós aszályos időjárás a növények fejlődésére károsan hat ki. A vízhiány miatt jelentkezik a tápanyagfelvétel lassúbbodása, amely az intenzív fejlődési szakaszban döntő kihatású a terméshozamokra. Az öntözés mellett egyetlen hatékony eljárás a lombtrágyázás.

A száraz időjárás viszonyok a nitrogénben gazdag készítmények alkalmazását indokolják. Az őszi búza fejlődése nagyon eltérő. Ahol a legelső két levél még zöld és egészséges, a Mikramidból 8–10 kg szükséges hektáronként. Az érés előrehaladottabb szakaszában (tejesérés) 3–5 kg-ot célszerű alkalmazni.

Cukorrépában lombtrágyázástól legfeljebb július végéig a Mikramidot 5–10 kg/ha dózisban juttassuk ki. A fejletlen állománynál az első kezelést három hét múlva ismételjük meg.

A kukorica, napraforgó

A központi laborban 4 vegyészmérnök és egy technikus dolgozik, s közös kutatásaik vannak a JATE szervekémia tanszékével. Most éppen nagy népszerűsége számító új termékeik jelentik az újdonságot: a Flóra luxnak elnevezett levélfényesítő szer, egy új fertőtlenítő légfrissítő és a Flórahav virágtartósító. Ez utóbbi a virágkereskedelemben és a virágkedvelők táborának egyaránt örömet okoz majd: jelentősen megnöveli a vágott virágok élettartamát. A laborban lombikban viruló virágcsokrok ezt bizonyítják.

*

Üzemszervezési mintaszövetkezet az Universal, de vannak-e jelenleg is szervezési gondjaik?

Elsősorban a raktározással akad baj, mert a terület is kicsi — most bővítik a telepet —, a raktár is szűkös. Konténerre termelni pedig nehéz, ha az lenne a legjobb, akkor is. Az alapanyag-beérkezés és készáru kivétel meg szervezése, összehangolása pedig nem egyszerű.

Es még valamit: nem nagyon tolonganak a vendégek más szövetkezetekből, tapasztalatcsere céljából, a mintaszövetkezetben.

Pedig érdemes lenne. Látni kellene, miképp profitálnak milliókat — a népgazdaság és maguk hasznára — sok-sok ötlettel, jól szervezett munkával.

Nem is leng náluk a csapóajtó — igen magas a törzsgárdatagok száma.

Szóke Mária